

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Чжан Сінь

“Репрезентація національної ідентичності у просторі сучасної освіти”, поданої на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.10 – філософія освіти

Представлена на захист дисертаційна робота Чжан Сінь “Репрезентація національної ідентичності у просторі сучасної освіти” розкриває актуальну тему присвячену специфіці та основним тенденціям самоствердження національної ідентичності у наднаціональних освітніх просторах.

Початок ХХІ століття ознаменувався величезними зрушеннями в історії людства, осмислення і усвідомлення яких сьогодні знаходиться в центрі уваги науковців. У добу глобалізації ускладнюються процеси формування і репрезентації національної ідентичності, тому вчені фіксують появу нового світоустрію і нового типу соціальності. Докорінні зрушення в сучасній цивілізації значною мірою руйнують традиційні форми ідентичності, роблять їх несталими, рухливими. Значна роль у процесі формування національної ідентичності відводиться соціальним інституціям. Однією з яких є система освіти, яка завдяки своїм механізмам формування повноцінної соціально інтегрованої особистості, виконує важливу функцію – забезпечує існування простору для процесів ідентифікації людини за різними ознаками, у тому числі етнокультурною та громадянською. Сучасні інтеграційні процеси, активізація взаємодії країн в умовах відкритого і цілісного світу та пожвавлення міжнародного обміну в переважній більшості сфер, у тому числі, й у сфері вищої освіти актуалізують проблему пошуків взаємоузгодженості національних і наднаціональних регулятивів багатомовності в освітньому просторі.

І тут важко не погодитись із авторкою дослідження, що серед ефективних чинників запобігання дезорієнтації людини, зниження ризиків розвитку культурних та соціальних аномалій є мова, яка є універсальним засобом самоусвідомлення індивіда як представника певної етнонаціональної групи. Адже мова не просто оформляє ідентичність, а виступає водночас і

засобом, і середовищем її формування. Мова виступає основним інструментом пізнання й фіксації культурних цінностей, провідником людини до соціально-культурного середовища, у якому формується соціально-культурна ідентичність.

За таких умов актуальності набувають питання сучасної філософії освіти, що торкаються трансверсальності її лінгвістичних інтерпретацій.

Актуальність роботи Чжан Сінь в zasadничена концептуалізацією трансверсальних мовних репрезентацій національної ідентичності у глобальному і локальних просторах сучасної освіти. При цьому в роботі розглядається поєднання традиційних форм мультикультурності з перспективою новітньої мультикультурної контингентності. Зважаючи на вищезазначене, автор дослідження наполягає на тому, що хоча “азійський мультикультуралізм через домінування традиційних форм соціалізації дещо відрізняється від європейського, але вони мають спільні риси, поєднуючи оптику космополітичної перспективи з національним баченням свого місця у соціальному, культурному й освітньому універсумі” (с. 3). Адже у сучасному Китаї спостерігається сплав китайського і західного, що дає життєвим цінностям китайців нову якість і новий сенс. Китайський ідеал духовно-етичної досконалості стає все більш важливим і значущим в наше “століття інформатики”, коли доля людства вже безпосередньо залежить від здатності людей жити в злагоді одна з одною.

Саме тому, звернення Чжан Сінь до потреби виявлення методами соціальної філософії та філософії освіти особливостей та основних тенденцій самоствердження національної ідентичності у наднаціональних освітніх просторах, є принципово важливим дослідженням для подальшої розбудови сучасної філософії освіти та для розуміння тих трансформацій, які відбуваються у сучасній освіті, яка все більшою мірою потребує оновлення та модернізації відповідно до запитів часу.

Варто зазначити, що обґрунтовуючи актуальність свого дослідження, Чжан Сінь, звертає увагу на те, що одним із важливих завдань філософії освіти є запобігання кризам ідентичності, тому сучасна теорія і практика

вимагає пошуків не тільки нових форм і технологій, але й нових ресурсів для модернізації системи освіти. Тож, цілком можна погодитися з дисертанткою у тому, що інтеграція національних систем освіти у наднаціональні освітні простори без втрати національної ідентичності можливе через універсальні гуманістичні та релігійні цінності, які відіграють не останню роль в освітньому просторі постсекулярних мультикультурних суспільств. Зважаючи на все вищезазначене, відмічаємо високий ступінь актуальності теми, обраною Чжан Сінь.

Дисертанткою із достатньою мірою глибини показано, що фундаментальність гуманістичних цінностей визначається тим, що вони не можуть розглядатися як щось вторинне, що відображує основні умови суспільного життя, якраз вони самі і є такими умовами. Гуманізація як ключовий елемент нового педагогічного мислення, затверджує полісуб'єктну, тобто комунікативну сутність освітнього процесу (с. 52).

Стосовно аналізу наукової новизни дисертаційної роботи Чжан Сінь, зазначимо, що висунуті положення дійсно претендують на такий статус. Особливо це стосується положення в якому визначено, що “збереження і ствердження національної ідентичності у глобальному освітньому просторі через її мовні репрезентації може здійснюватись як за моделлю мовної закритості (капсуалізації), так і через трансверсальні комунікативні переходи у глокалізованих освітніх просторах з розширеною мережею інтеркультурних освітніх комунікацій” (с. 7). Ця теза дозволяє авторці зосередитися на обґрунтуванні вимоги дотримання горизонтальних зв'язків між репрезентаціями національних ідентичностей у глобальному освітньому просторі і запобігання їх ієрархічного структурування, яке може спричинити руйнацію демократичних підвалин суспільного життя.

Звертає на себе увагу і авторський позиція щодо філософського обґрунтування процесу виховання – його мети, характеру формування особистості тощо, позаяк ця необхідність продиктована складністю морального вибору особистості (с. 40). Дисертантка розглядає тенденції та моделі інститутів освіти і суспільного виховання крізь призму питання, якою

мірою соціальні інститути сприяють успішній репрезентації національної ідентичності в освіті, а інституалізацію соціальної свідомості – не просто як передумову суспільного розвитку в філософії освіти і менеджменті виховання, а цілком конкретно як засіб уникнення конфліктності при репрезентації національної ідентичності у освіті.

У цьому контексті автором виявлено, що існуючі на Заході соціально-філософські, соціально-психологічні концепції освіти, суспільного виховання і педагогіки націлені на формування та виховання людини, або інтегрованої в ту чи іншу суспільну систему (з різним рівнем свободи особистості і самоорганізації суспільства, – в залежності від ціннісних установок тієї чи іншої концепції), або, навіть того більше, – лояльної до існуючого ладу. Як вдало відмічає дисертантка, що між ними є, однак, відмінність – як в розумінні тих моральних якостей особистості і характеру ціннісної орієнтації, які необхідно у неї сформувати, так і в методах досягнення основної мети виховання і освіти (с. 53).

Усе це детально і всебічно аналізується у дисертації, аргументація якої є переконливою і ґрунтується на значному фактологічному матеріалі. Слід зазначити, що вдало обрана структура дослідження та влучно сформульовані назви розділів роботи, що вже при першому знайомстві з нею робить її досить прозорою для розуміння, а значить – відкритою для критичного аналізу.

Варто зазначити, що дисертантка переконливо обґрунтовує, що специфіка українського контексту полягає у тому, що країна ще не пройшла дуже важливого етапу розвитку європейської освіти – а саме етапу гумбольдтового університету. В Україні зараз майже невідома модель подвійної свободи, згідно якої освітній процес будується завдяки поєднанню свободи викладання і свободи навчання (с. 51-52). Чжан Сінь робить акцент на тому, що, в умовах демократичного перетворення українського суспільства йдеться не про винахід якихось нових цінностей, а перш за все про їхні переосмислення та переоцінку. Зі зміною соціальних умов життя,

розвитком потреб суспільства і особистості трансформуються і педагогічні цінності (с. 53).

Розкриваючи сутність досліджуваної проблеми, у дисертації цілком слушно підкреслюється, що мова відіграє ключову роль у набутті національної ідентичності не лише у доволі монологічному традиційному суспільстві з домінуванням етнічних підстав цієї ідентичності, але й у сучасному мультикультурному суспільстві, у якому провідну роль починає відігравати вільна соціальна самоідентифікація на основі свідомого вибору з-поміж кількох реальних можливих альтернатив (с. 58). Національна мова не є якоюсь даністю, котра визначає націю, вона становить певний конструкт як результат ідеологічної роботи з метою створення та укріплення нації. мова перетворюється з початкової з'єднувальної сили нації в одне з ідеологічних спільних місць національної риторики.

Зокрема автором виявлено, що в Україні нині склалася унікальна ситуація, коли у різних її регіонах, здобуваючи освіту, молодь отримує габітус і соціальний капітал, пов'язаний з різною етнічною національною ідентичністю. Водночас, українська держава прагне більш лінійно впливати на процеси репрезентації національної ідентичності у освітньому просторі України (с. 58). Так, вивчення української мови як державної невдовзі має стати обов'язковою складовою на усіх рівнях здобуття освіти. Таким чином, на місце фактично клаптикової національної ідентичності у освітньому просторі України має утвердитися базова українська, яка у окремих регіонах доповнюватиметься іншими національними ідентичностями. Тим самим, завдяки посиленню ролі української мови у освіті, держава прагне зробити її важливим інструментом у творенні єдиної української політичної нації, яка включатиме у себе також і можливість одночасної самоідентифікації громадян України з різними неукраїнськими етнічними групами – у режимі додаткової національної ідентичності. Як вдало відмічає дисертантка “українська мова, контрольована державою ринкова економіка та православ'я мають бути використані при створенні державою рамкових умов

легітимації будь-якої національної ідентичності у освітньому просторі України” (с. 99).

Детальне дослідження Чжан Сінь основних чинників соціалізації, об'єднавши їх в три групи (макрофактори, мезофактори, мікрочинники), продемонструвало характерне зростання уваги до проблематики ролі мови як чинника соціалізації людини. Авторка доводить, що на макро-рівні мова має служити основним транслятором інших чинників легітимації національних ідентичностей у освітньому просторі – політичних, економічних, культурних тощо (с. 102).

Дисертанткою з достатньою мірою глибини показано, що єднання традиційних і вісьових для України мови і релігії дасть змогу зміцнити її громадянське суспільство, а отже і державність. Шляхом для єднання мови і релігії має стати освіта, причому світська освіта має акцентувати увагу на єднанні довкола української мови, а церкви – на єднанні довкола християнських цінностей.

Усе це робить дисертацію Чжан Сінь актуальною, принципово важливою для розбудови вітчизняної філософії освіти. Цілком обґрунтованим і виваженим виглядає обрання методологічного інструментарію дисертаційної роботи.

Високо оцінюючи дисертаційну працю Чжан Сінь хочу зробити деякі зауваження:

1. Тема дисертації передбачає приділення більшої уваги дискурсу національної ідентичності у добу глобалізації, але у дисертації цей момент висвітлено лише побіжно.

2. У дисертації головна увага зосереджена на визначені культурного статусу і функціональному потенціалу української мови, але перспективи китайської мови у добу глобалізації фактично залишились за межами дослідження, хоча саме це значно посилює б аргументативний бік дисертації.

3. У дисертації основна увага зосереджена на репрезентаціях національної ідентичності у просторі вищої освіти, але більш чітко такі репрезентації представлені на рівні шкільної освіти.

4. В окремих регіонах України, як і в Китаю, існує феномен білінгвізму, але його вплив на структурування освітнього простору навіть не аналізується у дисертації.

5. Окремі підрозділи дисертації потребують більш ретельного редагування.

Але ці зауваження суттєво не впливають на загальну високу оцінку теоретичного рівня і практичної значущості дисертаційної праці Чжан Сінь.

Дисертація пройшла належну апробацію, результати дослідження опубліковані у достатній кількості статей у фахових виданнях. Автореферат дисертації відповідає її змісту.

На підставі усього сказаного вище можна зробити висновок, що дисертація Чжан Сінь “Репрезентація національної ідентичності у просторі сучасної освіти” є завершеним, цілісним, самостійним дослідженням з високим рівнем наукової новизни, яке відповідає вимогам пп. 9, 11–14 “Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор, Чжан Сінь заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.0010 – філософія освіти.

Офіційний опонент:

кандидат філософських наук,

учений секретар Харківського національного університету

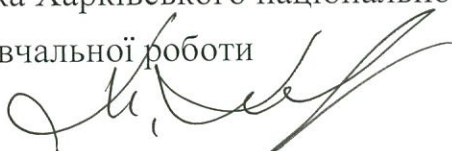
Повітряних Сил імені Івана Кожедуба Л.О. ПЕТРОВА

Підпис Петрової Л.О. засвідчую

Заступник начальника Харківського національного університету

Повітряних Сил з навчальної роботи

полковник

М.І.ЛИТВИНЕНКО